# Elektron tijoratni soliqqa tortishni takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari

**Sanakulova Iroda Abrorovna**
Kattaqo‘rg‘on davlat pedagogika instituti talabasi
irodasanakulova06@gmail.com
+99850-190-79-29

**Annotatsiya.** Mazkur tezisda raqamli iqtisodiyot sharoitida elektron tijoratni soliqqa tortishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Elektron savdoning jadal rivojlanishi natijasida soliqqa tortish tizimida yuzaga kelayotgan muammolar, zamonaviy soliq ma'murchiligi mexanizmlari hamda xalqaro tajribalar asosida elektron tijoratni soliqqa tortishni takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari yoritilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirish va ushbu sohada soliq siyosatini takomillashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlarning ahamiyati baholangan.

**Kalit so‘zlar:** elektron tijorat, raqamli iqtisodiyot, soliq siyosati, soliq ma'murchiligi, elektron to‘lovlar, QQS, raqamli platformalar, fiskal siyosat.

Raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi natijasida elektron tijorat zamonaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismiga aylandi. Internet texnologiyalari, mobil ilovalar va elektron to‘lov tizimlarining keng qo‘llanilishi iste’molchilar hamda tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Natijada mahsulot va xizmatlarni masofadan turib xarid qilish hajmi ortib, elektron savdo iqtisodiy o‘sishning muhim omillaridan biriga aylanmoqda.

Elektron tijoratning rivojlanishi bilan bir qatorda uni soliqqa tortish masalalari ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. An’anaviy soliq mexanizmlari ko‘pincha raqamli platformalar orqali amalga oshiriladigan operatsiyalarni to‘liq qamrab ololmaydi. Ayniqsa, transchegaraviy elektron savdo, xorijiy internet platformalari va elektron xizmatlardan olinadigan daromadlarni soliqqa tortish amaliyotida murakkabliklar yuzaga kelmoqda. Shu sababli zamonaviy iqtisodiyot sharoitida elektron tijoratga moslashgan samarali soliq siyosatini shakllantirish muhim vazifa hisoblanadi.

Elektron tijoratni soliqqa tortishni takomillashtirishning asosiy yo‘nalishlaridan biri soliq ma’murchiligini raqamlashtirishdir. Elektron hisob-fakturalar, onlayn nazorat-kassa mashinalari, elektron shaxsiy kabinetlar va avtomatlashtirilgan axborot tizimlarining joriy etilishi soliq nazoratining shaffofligini oshiradi hamda soliq tushumlarining to‘liq hisobga olinishini ta’minlaydi. Ushbu tizimlar orqali iqtisodiy operatsiyalar real vaqt rejimida kuzatilib, soliqdan bo‘yin tovlash holatlarining oldi olinadi.

Elektron to‘lov tizimlarining rivojlanishi ham elektron tijoratni soliqqa tortishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bank kartalari, mobil ilovalar va elektron hamyonlar orqali amalga oshirilayotgan to‘lovlar moliyaviy operatsiyalarni avtomatik qayd etish imkonini beradi. Natijada daromadlarni yashirish imkoniyati qisqaradi, davlat byudjeti daromadlari esa barqaror ravishda ortib boradi.

Shuningdek, sun’iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan foydalanish elektron tijorat subyektlari faoliyatini tahlil qilish, soliq xavfini baholash hamda noqonuniy moliyaviy operatsiyalarni tezkor aniqlash imkonini yaratadi. Mazkur texnologiyalar soliq organlarining nazorat faoliyatini yanada samarali tashkil etish bilan birga, halol tadbirkorlik subyektlari uchun qulay ishbilarmonlik muhitini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, elektron tijoratni samarali soliqqa tortish uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan keng foydalanish muhim ahamiyatga ega. Xususan, elektron hisob-fakturalar, avtomatlashtirilgan soliq nazorati, elektron deklaratsiyalar hamda raqamli platformalar faoliyatini monitoring qilish orqali soliq tushumlarining to'liq va o'z vaqtida undirilishi ta'minlanadi. Bunday yondashuv davlat byudjeti daromadlarini oshirish bilan birga, sog'lom raqobat muhitini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

O'zbekistonda ham elektron tijoratni rivojlantirish va uni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Elektron to'lov tizimlari, onlayn savdo platformalari hamda elektron soliq xizmatlarining rivojlanishi tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, elektron tijorat orqali amalga oshirilayotgan ayrim operatsiyalarni to'liq nazorat qilish, xorijiy raqamli platformalar faoliyatini tartibga solish va transchegaraviy xizmatlardan olinadigan daromadlarni soliqqa tortish bo'yicha yangi mexanizmlarni ishlab chiqish zarurati saqlanib qolmoqda.

Elektron tijoratni soliqqa tortishni yanada takomillashtirish uchun davlat organlari o'rtasida yagona axborot almashinuvi tizimini rivojlantirish, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish hamda soliq qonunchiligini raqamli iqtisodiyot talablariga mos ravishda takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, tadbirkorlar va aholining raqamli savodxonligini oshirish, elektron to'lov madaniyatini rivojlantirish ham ushbu sohada ijobiy natijalarga erishishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, elektron tijoratni soliqqa tortish tizimini takomillashtirish davlat byudjeti daromadlarini ko'paytirish, iqtisodiyotning shaffofligini ta'minlash va investitsion muhitni yaxshilashning muhim omillaridan biridir. Zamonaviy raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali elektron tijoratni tartibga solish va samarali soliqqa tortish mexanizmlarini yaratish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, elektron tijoratning jadal rivojlanishi soliq tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishni taqozo etmoqda. Raqamli texnologiyalar, elektron to'lov tizimlari va avtomatlashtirilgan soliq ma'murchiligining rivojlanishi elektron tijorat operatsiyalarining shaffofligini ta'minlash, soliqdan bo'yin tovlash holatlarini kamaytirish hamda davlat byudjeti daromadlarini oshirish imkonini beradi.

Kelgusida elektron tijoratni soliqqa tortish tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, sun'iy intellekt va Big Data texnologiyalaridan keng foydalanish, shuningdek, davlat organlari o'rtasidagi axborot almashinuvini kuchaytirish orqali ushbu sohada yanada yuqori samaradorlikka erishish mumkin.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. 2020-yil 1-yanvardan kuchga kirgan yangi tahrirda. Toshkent, 2020.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining **PF–6079-son Farmoni "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash to'g'risida**. 2020-yil 5-oktabr.

3. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O‘zbekiston strategiyasi.** – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

4 OECD. **Tax Administration 2024: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies.** – Paris: OECD Publishing, 2024.